אישים באגרות הראי"ה

הרב שם טוב גפן

פילוסוף, מתמטיקאי ומקובל, בעל "תורת הממדים" ו"תורת הנבואה הטהורה" · תרט"ז – תרפ"ז (1856–1927)

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב קלמן (קלונימוס) שם טוב גפן נולד בכ"ז בניסן תרט"ז (1856). היה פילוסוף, מתמטיקאי, מקובל ואיש אשכולות. בספריו "תורת הממדים לאין ספורות" ו"תורת הנבואה הטהורה" שילב את הגותם של הרמב"ם ושל קאנט עם תורת הקבלה. נפטר בכ"ו בסיוון תרפ"ז (1927).

הרב קוק על הרב שם טוב גפן

בסיוון תרס"ז (1907), בשנים הראשונות ביפו, כתב לו הרב קוק על תוכנית הלימודים של הישיבה שתכנן: הוא רוצה להרבות דעת כללית אצל תלמידי חכמים מובהקים, ולהראות לאיזה מקצוע בתורה כל חכמה משמשת להרחיבו ולבררו (כרך א', אגרת עז). באגרת הוא נקרא "הרש"ט גפן", ולכן נרשם ברשימה בטעות בשם "ר' שמואל טוביה גפן".

במרחשוון תרע"א (1910) דיווח לו הרב קוק על התקדמות הישיבה ביפו (ראו בפרשת הישיבה ביפו (תרס"ז-תרע"ד)): הוא הוסיף שלושה שיעורים בשבוע בספר הכוזרי, הצטרף תלמיד מירושלים, ומורה מפתח תקווה בא לשיעור בחושן משפט (כרך ב', אגרת שלט). באגרת זו הוא נקרא "שליח הישיבה", והזיהוי עם הפילוסוף הוא ככל הנראה.

בשבט תרפ"ג (1923) הודה לו הרב קוק על ספרו, וקיווה שיחידי סגולה יכירו שהגותו נחוצה בדורנו להשלמת התחייה, שמכבידים עליה המחשבה החומרית והתאוות הגסות (כרך ד', אגרת אקנז).

האגרות

כרך א', אגרת עז: בט' בסיוון תרס"ז, מיפו: על תוכנית הלימודים לישיבה המתוכננת.

"ולהראות על איזה מקצע שבתורה הנם משמשים להרחיבו ולבררו"

כרך ב', אגרת שלט: בכ"ב במרחשוון תרע"א, מיפו (ככל הנראה אליו): דיווח על התקדמות הישיבה.

"מכתביו היקרים קבלנו"

כרך ד', אגרת אקנז: בה' בשבט תרפ"ג: תודה על ספרו; הגותו נחוצה להשלמת התחייה.

"בחיר חוקרי עמנו משגב התורה והתעודה בדורנו"

נוסח האגרות

3 האגרות שבהן נזכר הרב שם טוב גפן, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת עז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' סיון תרס"ז - יפו **נמען:** ר' שמואל טוביה גפן

על תוכנית לימודים למוסד תורני. הרב קוק רוצה להרבות דעת כללית אצל תלמידי חכמים מובהקים, ולהראות איך כל חכמה משמשת להבנת התורה ולהרחבתה. לדבריו "כל החכמות כלולות בתורה", והפרדתן ממנה מסוכנת.

עיקרי הדברים

- השכלה כללית בשירות התורה.
- תוכנית לימודים לתלמידי חכמים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט' סיון תרס"ז[4].

(להרש"ט[5] גפן ז"ל[6]).

באה"ר[7] אדר"ש[8] ידי"נ[9] הרה"ח[10] שי'[11].

עיני כת"ר[12] יראו את דברי הבן הנחמד שי', ורב דבריו הנם מכוונים למחשבתי.

אמנם בדבר הפרוגרמה, ודאי חפצי גדול להרבות אור הדעת הכללי בין יחידי סגולה, המצוינים בתורה ויראת שמים של אמת, ועל אדמת הקדש ביחוד. ועיקר המטרה צריכה להיות, שיהיו לנו ת"ח[13] מובהקים באמת כשנים קדמוניות, וכאשר באמת במובן הרחב של דעת התורה נדרשת לה כל חכמה חשובה, וגם מדומה, ע"כ[14] הננו צריכים להראות דרך לפני תופשי התורה העתידים, איך להשתמש בכל ידיעה לשכלולה של הגדלת התורה. למטרה זו ראוי שנסדר הפרוגרמה של הלמודים בקצת ביאור בתוכן של כל לימוד (מהלימודים שאינם מפורסמים אצל ההמון), ולהראות על איזה מקצע שבתורה הנם משמשים להרחיבו ולבררו. ואע"פ[15] ששלמות האנושי מצד עצמו הוא ג"כ[16] דבר טוב ורצוי, מ"מ[17] אין לנו להתבושש בהסכמת גדולינו מעולם, שהיו להם כל החכמות לרקחות ולטבחות לתורה. כי רק בזה נוכל להעמיד חכמים שיקראו חכמי ישראל באמת, אבל כיון דנחת לפירודא אז הדברים לוקחים להם צורה זרה, וכשמתערבים בזה עוד יסודות מוסריים בלתי-טהורים, אז אין שיעור לעוצם הסכנה. ע"כ הננו צריכים מאד להחזיק בכלל זה העתיק, שכל החכמות כלולות בתורה, במובנה האמיתי והרחב, וממילא הן כולן צריכות להבנתה והרחבתה. ולשם תכלית זה הנני מתכון ביריית אבן הפנה לאוצר חיים לעם ד' על נחלתו. ואם רוח כת"ר נדבה להיות בא לעזרת ד' בגבורים, כיד חכמתו הרחבה הטובה עליו ב"ה, יהיו נא דברי הללו לו לקו. ואם יואל למלא את הפרוגרמא אשר שלח, או לשכלל אחרת, ע"פ[18] תכונה זאת, יהיו דבריו לתועלת גדולה למעשינו בע"ה[19].

אחתום בברכה ואה"ר[20], כנה"י[21] ונפש ידי"ע[22] דוש"ת[23].

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. להרש"ט - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ט (למשל: שמואל + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ז"ל - זכרונו לברכה
7. באה"ר - באהבה רבה
8. אדר"ש - אחר דרישת שלום
9. ידי"נ - ידיד נפשי
10. הרה"ח - הרב החסיד
11. שי' - שיחיה
12. כת"ר - כבוד תורתו
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. ע"כ - על כן
15. ואע"פ - ואף על פי
16. ג"כ - גם כן
17. מ"מ - מכל מקום
18. ע"פ - על פי
19. בע"ה - בעזרת השם
20. ואה"ר - ואהבה רבה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"א - יפו **נמען:** שם טוב גפן (שליח הישיבה)

דיווח על התקדמות הישיבה: הרב קוק הוסיף שלושה שיעורים בשבוע בספר הכוזרי. הצטרף תלמיד מירושלים. ד"ר אליאס, מורה מפתח תקווה, בא לשיעור בחושן משפט ומשפיע על הדור הצעיר. נוסד בפתח תקווה מכון להכשרת מורים, ותלמידיו יבואו לישיבה פעמיים בחודש. עשירים יראי שמים בגרמניה עומדים לשלוח את בניהם.

עיקרי הדברים

- התקדמות הישיבה.
- שיעורים בכוזרי.
- השפעה על פתח תקווה ועל מכון המורים.
- תלמידים מגרמניה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב מרחשון תרע"א[4].

לכ'[5] ידידי הרה"ח[6] הנעלה ומפואר מו"ה[7] שם טוב גפן נ"י[8], שלו'[9]

וברכה.

מכתביו היקרים קבלנו. כן השילוח השני, ונמסר לב"ב כפי החשבון.

ע"ד[10] הישיבה, ב"ה סימני קדמה איכותית נראים במפעלנו. כעת הוספתי את המקצע החביב והיסודי של לימוד חכמת דתנו הקדושה, הפנימית, בהגידי שלשה שיעורים בשבוע את הכוזרי ע"פ[11] הרצאותי בהרחבה ב"ה.

תלמיד צעיר בעל כשרון מירושלים נתוסף לנו. ואחד מהמורים של הת"ת[12] דפתח-תקוה, ד"ר[13] אליאס, בא בכל עש"ק[14] לשיעור חו"מ[15], והרי הוא ג"כ[16] ת"ל[17] מקבל השפעה רוחנית ממוסדנו, וחוזר ומשפיע ב"ה בגאון ד' על הדור הצעיר שבמושבה החשובה והגדולה שביהודה הנ"ל[18]. והפרי ב"ה כבר ניכר לטובה. נוסד ג"כ ע"י[19] ד"ר אויערבאך ודי"ר[20] אליאס הנ"ל בפ"ת[21] מכון לחינוך מורים, שמשתלמים בו איזה צעירים בעלי כשרון, והוסכם שיבואו אלינו ג"כ פעמיים בחדש, להסדר בסידור הרוחני והמוסרי הראוי למטרתנו הכללית. מכל אלה הסעיפים יחד ת"ל הולכת אבוקת האור ומתגדלת, וב"ה[22] בפנים אחרות מביטים כבר הרבה רחוקים על הדת והיהדות, מעת אל עת אשר יופיע יותר אור מגמתנו, וכ"ז מוסיף און ואמץ בלבבי להתחזק בשם ד' להגדלת פעלנו.

כן הובאו ידיעות ע"י ד"ר ענגיל, שמעשירי אשכנז היראים מתעתדים לשלוח לנו מבניהם המצויינים. יאספו נא נדחי עם קודש הנושאים עין אל עז ד', אל טוהר אור תורה, ויקימו לנו אבן בוחן ופינת יקרת בהררי קודש, בעת התעוררות תחית עם ד' ונצח ישראל.

את המכתב הכללי, תחת הנאבד, הנה שלחנו, וע"ד[23] הדפסתו אם יודיע כ"ת[24] שהוא מוכרח נדפיס בלי"נ[25].

ע"ד שנוי שם מישיבה למדרש, מצדי איני מוצא בזה תוכן, אבל דברים שבטעם לעולם אינם שוים לכל.

הנני חותם בברכה באה"ר[26] כנה"י[27],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. לכ' - לכבוד
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר
9. שלו' - שלום
10. ע"ד - על דבר
11. ע"פ - על פי
12. התי"ת - התלמוד תורה
13. ד"ר - דוקטור
14. עש"ק - ערב שבת קודש
15. חו"מ - חושן משפט
16. ג"כ - גם כן
17. ת"ל - תודה לא-ל
18. הנ"ל - הנזכר לעיל
19. ע"י - על ידי
20. ודי"ר - ודוקטור
21. בפ"ת - בפתח תקוה
22. וב"ה - וברוך השם
23. וע"ד - ועל דבר
24. כ"ת - כבוד תורתו
25. בלי"נ - בלי נדר
26. באה"ר - באהבה רבה
27. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקנז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' שבט תרפ"ג **נמען:** הרב שם טוב גפן

תודה על ספרו. הרב קוק מקווה שיחידי סגולה יכירו שהגותו היא 'עובדא חיונית בדורנו' להשלמת התחייה, שמכבידים עליה המחשבה החומרית ו'התאוות הגסות של עמי האלילות'.

עיקרי הדברים

- תודה על הספר.
- ערך הגותו.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ה' שבט ג'

ידידי היקר הרב החכם הגדול בחיר חוקרי עמנו משגב התורה והתעודה בדורנו מו"ה[2] שם-טוב גפן שליט"א[3]

שלו'[4] לו ולתורתו וחכמתו באה"ר[5] בשמחה רבה קבלתי את ספרו תוהנה"ט[6], אמנם לא הספיק לי עדיין הזמן לעבור על כולו, אבל רשמיו מעת אשר ראיתיו בכת"י[7] חזקו והעירו את רוחי בעברי עליו באיזה מקומות בהעברה בעלמא. הנני מקוה שסוף כל סוף ימצאו יחידי סגולה בעלי נפש עדינה, שיראת ד' טהורה מפעמת בקרבם שיבאו לידי הכרה, שהגות רוחו של כת"ר[8] והוצאת ספריו לאור עולם היא עובדא חיונית בדורנו, להשלמת תחית ישראל המתעוררת והולכת לעינינו בצעדים כ"כ[9] כבדים ובהפרעות כ"כ קשות, מפני שנטל החול של המחשבה החמרית ושטוף התאוות הגסות של עמי האלילות, מכבידות הן על הרוח הקדוש והטהור, המרחף על גבי נשמתה הגדולה של האומה הקדושה, שסגולת מרומים של מקור חיי אין סוף א-להים אמת היא יסוד נשמתה.. ואני תפלה יחזקהו ד' ויאמצהו, ונזכה לחדות בשמחתה של תורה ודעת קדושים, בשובו אל הקודש בנחת ובשלוה, לעבוד עבודת הקודש לרומם את קרן המחשבה הישראלית הטהורה, אשר ממעין היוצא מבית ד' מוצאה.

כנפשו הטהורה ונפש ידידו הנאמן קשור באהבתו המצפה לתשועת ד' על עמו ועל יראיו וחושבי שמו במהרה בימינו בקרוב

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מו"ה - מורנו הרב
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. שלו' - שלום
5. באה"ר - באהבה רבה
6. תוהנה"ט - דורש פענוח

7. בכת"י - בכתב יד
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. כ"כ - כל כך